

Úton a tömeges internetes szólás jogi megítélésének új megközelítése felé

A strasbourgi Nagykamara ítélete a Delfi-ügyben

NÁDORI PÉTER*

A strasbourgi székhelyű Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) Nagykamarája 2015. június 16-án hozta nyilvánosságra ítéletét a *Delfi*-ügyben, helybenhagyva az Első Szekció Kamarája (a továbbiakban: Kamara) 2013-as döntését.¹ A nagy forgalmú észt internetes oldal, a Delfi, 2009-ben fordult az EJEB-hez, miután a helyi legfelső bíróság megerősítette: a portál jogi felelősséget visel a híreihez fűzött felhasználói hozzászólásokért. A Delfi szerint a helyi ítéletek megsértették a véleménynyilvánítás szabadságának az Emberi jogok európai egyezménye (a továbbiakban: EJEJ vagy Egyezmény) 10. cikkében foglalt garanciáját. A Delfi beadványát a héttagú Kamara egyhangúlag utasította el, a tizenhét tagú Nagykamara ítéletéhez öt bíró két párhuzamos indoklást fűzött, két bíró pedig különvéleményben rögzítette, miért szavazott a többség ellen.

Az ítélet részletes elemzésének célja annak bizonyítása, hogy bár a Nagykamara nem sokban lépett túl a kamarai ítélet megközelítésén, érvrendszerén, logikáján, lényeges és nagy hatású újdonsággal is szolgált, amikor az ügy kiindulópontját jelentő kommenteket igen hangsúlyosan a gyűlöletbeszéd kategóriájába utalta, és ennek meghatározó jelentőséget is adott a mérlegelés során. A gyűlöletbeszéd kategóriájának fókuszba helyezésével a Nagykamara az egyik dimenzióban szűkítette az ítélet más paraméterekkel rendelkező ügyekre alkalmazhatóságának lehetőségét, egy másikban ugyanakkor kitérte azáltal, hogy eloldotta az ügyet a szűkebben értelmezett személyiségi jogoktól.

A nagykamarei ítélet korántsem vezetett ahhoz, hogy Európa-szerte hirtelen és széles körben megszűnjenek a névtelen kommentelés lehetőségei. A tömeges névtelen szólás által felvetett kérdésekre az EJEB ugyanakkor immár visszatérően adott olyan válaszokat, amelyek legalábbis meglepték azokat, akik a bíróság egy korábbi jellemzés szerint „korábban megcsontodott, a szólásszabadságot szélesen értelmező és védő”² döntéseiből kiindulva próbálták meg-

* Kutató, Nemzeti Közszerzői Egyetem, Eötvös József Kutatóközpont, Információs Társadalom Kutatóintézet. E-mail: nadoripeter19@gmail.com

¹ *Delfi AS v. Estonia*, no. 64569/09, 2013. október 10-ei ítélet; Nagykamara: 2015. június 16-ai ítélet.

² KOLTAY András: Az önkényuralmi jelképek korlátozhatóságának kérdése – a Vajnai kontra Magyarország ügy apropóján. *Magyar Jog*, 2008/12., 803–807.

jósolni az ügyek kimenetelét. A strasbourgi bíróságon belül jelen volt az a gondolat, hogy a megelőző évtizedek EJEB-gyakorlata a szólásszabadság túlzott térnyerését hozta magával más jogok, értékek érvényesülésének rovására, ahogyan – kisebbségben – az is, hogy a korábbi szemlélet a tömeges névtelen szólás viszonyai között is alapvetően fenntartandó. Az ítéletben megnyilvánuló szólásszabadság-koncepció megengedi, sőt egy korántsem légből kapott értelmezés szerint *elvárja*, hogy a szólás – technológiai és tematikus – lehetőségét megteremtő és biztosító szereplők olyan mindenható, egyúttal elsősorban a jogi felelősség fenyegetése által motivált, sakkban tartott kapuőrök legyenek, amelyek az ezekkel a lehetőségekkel élő felhasználók minden szavát előzetes vizsgálatnak vetik alá.

A döntés így mérföldkő volt az internetes szólásszabadságra vonatkozó strasbourgi gyakorlat kimunkálásának útján, és a tömeges internetes szólásra vonatkozó jogi-szabályozói gondolkodás általában vett európai történetében is. A Nagykamara előrevetítette – és bizonyonnyal előmozdította – e gondolkodásnak a 2010-es évek második felében jelentkező paradigmátikus változásait.

1. A Delfi-ügy

Az ügyet és a kamarai ítéletet korábban részletesen ismertettem,³ így ezúttal csak a legfontosabb elemekre térek ki. A Delfi AS által működtetett, nagy forgalmú észtportalon, a Delfin 2006. január 24-én jelent meg egy tudósítás arról, hogy az SLK hajózási társaság feltört egy, a Balti-tengeren található jégutat. A jégutak a befagyott tengeren biztosítanak autós átkelési lehetőséget az országhoz tartozó egyes szigetekre; az adott jégút használatának alternatívája az SLK kompjának – értelemszerűen költségesebb – igénybevétele volt, így a társaság eljárását a portál számos felhasználója kifogásolta. A cikkhez két nap alatt kiemelkedő mennyiségű, 185 komment érkezett, köztük több szélsőségesen durva, indulatos megfogalmazásokkal vette célba az SLK-t irányító üzletembert, L.-t. Például:

- „Gyerünk, srácok, kazánba [L.]-lel!”
- „Amúgy is úsznak a pénzben a monopóliumuk és az állami támogatások miatt, most meg attól félnek, hogy nem megy a zsebükbe pénz, mert egy pár napig át lehet menni a szigetekre. Égjen el a hajódban, te beteg zsidó!”
- „Nem kell nyavalyogni, ki kell nyírni ezt a rohadékot. A többi már tudni fogja, hogy mit kockáztat.”
- „Belehugyozok [L.] fülébe, aztán a fejére is szarok :)”

L. jogi képviselői mintegy másfél hónappal a cikk megjelenése után írásban jelentkeztek a portálnál: 20 komment eltávolítását és jelentős pénzüsszeget követeltek, jelezve, hogy amennyiben a portál nem töröl és/vagy fizet, bírósághoz fordulnak. A portál törölt, de nem fizetett; az így indult személyiségi jogi perben a Delfit a helyi bíróságok felelősnek mondták ki a felhasználók által írt tartalmakért, és – az eredetileg követelnél jóval kisebb összegű – kártérítés megfizetésére kötelezték.

³ NÁDORI Péter: Delfi AS v. Észtország: strasbourgi döntés a névtelen kommentekért viselt szolgáltatói felelőségről. *Infokommunikáció és Jog*, 2013/56., 131–140.

A Delfi a helyi eljárásokban azzal védekezett, hogy az információs társadalmi szolgáltatásokról szóló, az Európai Parlament és a Tanács elektronikus kereskedelemről szóló irányelvét⁴ a helyi jogrendszerbe átültető törvény⁵ alapján közvetítő szolgáltatónak tekintendő, és mint ilyen, csak akkor tartozik jogi felelősséggel a felhasználói tartalmakért, ha jogsértő voltukról tudomást szerzett, és nem távolította el őket. A Delfi álláspontja az volt, hogy a tudomásszerzés az L.-féle felszólító levél kézhezvételével történt meg, és mivel a kifogásolt kommenteket ezután azonnal törölték, megfeleltek az értesítési-eltávolítási eljárás követelményeinek. A helyi bíróságok a Delfit azonban a kommentek kiadójának minősítették, és a polgári jog általános szabályai alapján elmarasztalták. A portál az EJEB-hez fordult.

A strasbourgi Kamara szerint a helyi ítéletek valóban korlátozták a portálnak az EJEE 10. cikke által garantált véleménynyilvánítási szabadságát, azonban nem állapította meg az EJEE megsértését. A Delfi ezután az EJEE 43. cikke alapján az ítélet felülvizsgálatát kezdeményezte; a kérelmet a Nagykamara erre hivatott panelje 2014. február 17-ei ülésén befogadta. A befogadás ténye önmagában jelzi, hogy az EJEB igen jelentősnek tartotta az ügyet: a 43. cikk 2. bekezdése szerint a Nagykamara csak azokkal az ügyekkel foglalkozik ilyen eljárásban, amelyek „az Egyezmény vagy az ahhoz kapcsolódó jegyzőkönyvek értelmezését vagy alkalmazását érintő lényeges kérdést, vagy egy egyébként általános jelentőségű lényeges kérdést vet[nek] fel”. Az EJEB által 2011-ben publikált statisztika szerint a vonatkozó eljárásrend 1998-as bevezetése óta a felülvizsgálati kérelmek alig több mint öt százalékba kerültek valóban a Nagykamara elé, ami évente átlagosan mindössze tíz ügyet jelentett.⁶

2. A Nagykamara ítélete

2.1. Eltérések és azonosságok az EJEE-mérce alkalmazásában

2.1.1. Törvényi meghatározottság

A Kamara – a Delfi álláspontjával szemben – úgy ítélte meg, hogy a korlátozás „törvényben meghatározott” volt. A testület szerint az észtt alkotmány, a polgári jogi felelősségre vonatkozó jogszabályok, valamint a korábbi bírói gyakorlat alapján kellő mértékben előre látható volt a Delfi számára, hogy a kommenteket a bíróságok „újságírói tevékenységnek”, a céget pedig azok kiadójának tekintik majd (C 75–76.).⁷ A Kamara hangsúlyozta, hogy a helyi jogszabályok, jelen esetben az információs társadalmi szolgáltatásokról szóló törvény értelmezése a helyi bíróságok feladata (C 74.), így nem is ment bele annak taglalásába, hogy a Delfi a kommentek tekintetében annak hatálya alá lett volna-e sorolandó. Kiemelte ugyanakkor, hogy az általánosabb előírá-

⁴ 2000/31/EK.

⁵ Infoühiskonna teenuse seadus, RT I 2004, 29, 191.

⁶ The General Practice Followed by the Panel of the Grand Chamber When Deciding on Requests for Referral in Accordance with Article 43 of the Convention, http://www.echr.coe.int/Documents/Note_GC_ENG.pdf.2011

⁷ Az ítéletekre a követhetőség érdekében a fősözvegben az ítéletek bekezdéseinek számaival hivatkozom. A C prefix a kamarai döntésre, a GC a nagykamarai ítéletre, a GCDO a különvéleményre, a GCCO pedig a párhuzamos indoklásra való hivatkozásokat jelzi.

sokat megfogalmazó jogszabályok gyakran jobban alkalmazhatók változó körülmények között, mint azok, amelyek részletességre törekednek, illetve arra is felhívta a figyelmet, hogy a strasbourgi mérce megengedi, hogy a jogi előírások fokozatosan (értsd: a joggyakorlat során) kerüljenek megvilágításba (C 75.).

A Nagykamara ugyancsak leszögezte, hogy nem feladata a helyi jogszabályok magyarázata, így vizsgálódását arra korlátozta, hogy a helyi ítéletek jogalkalmazása és következményei összhangban voltak-e az EJEE normáival (GC 127.). A testület ugyanakkor a Kamaránál egyértelműbben megfogalmazta, hogy a felek közti vita lényege az, hogy a Delfit a kommentek vonatkozásában kiadónak vagy közvetítő szolgáltatónak kellett minősíteni (GC 125.). A Nagykamara felidézte az észt legfelső bíróság álláspontját, amely szerint a portál a kommentek kiadója, miközben kitért arra, hogy a végső helyi ítélet szerint különbséget lehet tenni a nyomtatott lapok és a portálok működtetői által játszott szerep között – arról azonban nem szólt, hogy mi lenne ez a különbség, illetve mi a megállapítás jelentősége, ha a portál az általános polgári jog szerint kiadóként felel a kommentekért (GC 126.). A Nagykamara azt is megemlítette, hogy egyes EJEE-országokban az elektronikus kereskedelmi irányelv és/vagy más speciális jogszabályok alkalmazásával igyekeznek megteremteni az érintett alapjogok kívánatos egyensúlyát. Úgy látta ugyanakkor, hogy hiába létezhetnek különböző jogi megközelítések „az új média természetének figyelembevételére”, a Delfi számíthatott arra, hogy a helyi bíróságok az általános polgári jogot alkalmazzák a kommentekre (GC 128.).

A Kamara a törvényi meghatározottság vizsgálatakor kiemelten kezelte, hogy a Delfi professzionális médiavállalat, elsősorban azt alátámasztandó, hogy mint ilyennek, tisztában kellett lennie tevékenysége kockázataival, illetve birtokában volt olyan erőforrásoknak, amelyek segítségével erre a jogi minősítésre felkészülhetett volna. Kitért arra is, hogy a portál kommentszekcióját bizonyos mértékű „hírhedség” övezte Észtországban. Ezeket a megállapításokat a Nagykamara szinte szó szerint átvette (C 76., GC 129.), sőt még hangsúlyosabban szerepeltette, hogy a Delfi üzleti vállalkozásként működik, amely „gazdasági céllal” nyújtott felhasználóinak kommentelési lehetőséget (GC 122., 126., 128.).

2.1.2. Jogszerű cél

Röviden megállapította mindkét ítélet, hogy a korlátozás az EJEE által megengedett célok egyike („mások jó hírneve vagy jogai védelme”) érdekében történt (C 77., GC 130.). Ezek után mérlegelésre, a szokásosnak tekinthető módon, a harmadik mérce vonatkozásában volt szükség, amikor azt kellett eldönteni, hogy a korlátozás egy demokratikus társadalomban szükséges volt-e (a strasbourgi ítélkezési gyakorlatban rögzült módon ez kiterjed annak vizsgálatára, hogy a korlátozást „nyomós társadalmi szükség” indokolta-e, illetve hogy az elérni kívánt céllal arányos volt-e).

2.1.3. Demokratikus társadalomban való szükségesség

A Kamara négy, „a jelen ügy körülményei között fontos” területre összpontosított a mérlegeléskor: a kommentek kontextusára; a portál intézkedéseire, amelyek a defamáló kommentek

„megjelenésének megelőzésére vagy azok eltávolítására” irányultak; a valós szerzők felelősségre vonásának lehetőségére mint a portál felelősségének alternatívájára; a helyi ítélet következményeire a portálra nézve (C 85.). A Nagykamara megtartotta ezt a szempontrendszert, amit azzal támasztott alá, hogy az elemei valóban relevánsak a korlátozás arányosságának mérlegelésekor (GC 143.). A két testület elemzése számos hasonlóságot mutat, a Nagykamara több helyütt szó szerint is átvett részeket a Kamara szövegéből. Az alábbiakban a két elemzés párhuzamait mutatom be, egymás mellé rendelve a bennük lényegesként bemutatott tényezőket, és kitérve a hangsúlybeli, illetve egyes pontokon a szemléletbeli különbségekre is.

- Kamara: A kifogásolt kommentek „sértő és fenyegető” jellegűek voltak (C 94.). A Kamara kifejtetlenül utalt arra, hogy egyes kommentek esetleg gyűlöletbeszédnek tekinthetők (C 86.).
- Nagykamara: A kommentek egyértelműen a gyűlöletbeszéd és erőszakra uszítás kategóriájába sorolandók (részletesen lásd lejjebb). A Nagykamara leszögezte, hogy a kommentek valós szerzőinek kifejezési szabadsága nem érintett az ügyben, hiszen a gyűlöletbeszédre nem vonatkozik a 10. cikkben garantált védelem (GC 140.).
- Kamara: A portálnak, mivel a kommentelt cikk számos észrt polgárt negatívan érintő ügyről számolt be, fel kellett volna készülnie arra, hogy egyes hozzászólások „az átlagosnál nagyobb” valószínűséggel lépik majd át az „elfogadható kritika” határát, és érik el „az öncélú sértegetés vagy a gyűlöletbeszéd szintjét” (C 86.).
- Nagykamara: A portál minden hírnél kiemelte, hogy ahhoz hány komment érkezett, így a szerkesztők könnyen azonosíthatták, mely cikkek alatt folynak a „legélénkebb eszmecserék”. Az ügyben érintett hír az átlagosnál jóval több kommentet generált (GC 152.).
- Kamara: A portál „érdemi ellenőrzést” gyakorolt a kommentek felett, és az általuk érintett személlyel ellentétben abban a helyzetben volt, hogy az általa publikált cikkhez érkezendő kommentek jellegét előre lássa, illetve megjelenésüket technikai vagy manuális eszközökkel megelőzze (C 89.).
- Nagykamara: Az észrt legfelső bíróság kielégítően állapította meg, hogy a portál szerepe a híreihez fűzött kommentek tekintetében túlmént a passzív, technikai szolgáltatóén, így a mérlegelést ezt illetően a 10. cikk vonatkozásában releváns alapra helyezte (GC 146.).
- Kamara: A portál a kommentek által érintett személynél sokkal inkább képes lehetett az adott tartalom monitorozására (C 92.).
- Nagykamara: A gyűlöletbeszéd potenciális áldozatának korlátozottak a lehetőségei az internet folyamatos monitorozására, szemben egy nagy, üzleti célú hírportállal (GC 158.).
- Kamara: A kommentek megjelenítése a portál professzionális tevékenységének része volt, a portál kiadójának üzleti érdeke fűződött ahhoz, hogy minél több hozzászólás érkezzon a cikkekhez (C 89.).
- Nagykamara: A legfelső bíróság megállapítása szerint a portál látogatóinak száma a kommentek számától függött, a hirdetési bevételek pedig a látogatók számától, vagyis a portálnak üzleti érdeke fűződött a kommentek megjelenítéséhez (GC 144.).

- Kamara: A portál felszólamlásra azonnal eltávolította a kifogásolt kommenteket, azonban akkor már hat hete elérhetőek voltak (C 88.). A portál által alkalmazott eszközök, ideértve az értesítési-eltávolítási rendszert, „éltelenek” voltak annak biztosítására, hogy mások jó hír-neve ne sérüljön (C 94.).
- Nagykamara: Az értesítési-eltávolítási eljárás számos esetben megfelelő eszköz lehet az érintettek jogainak és érdekeinek kiegyensúlyozására. Amikor azonban – mint ebben az esetben – a felhasználói kommentek gyűlöletbeszéd és mások testi épségének közvetlen fenyegetése formáját öltik, az államok a 10. cikk sérelme nélkül tehetik felelőssé értük a hírportálokat – amennyiben ez utóbbiak nem alkalmaznak eszközöket az egyértelműen jogsértő kommentek késedelem nélküli eltávolítására, függetlenül attól, hogy az érintettől vagy harmadik féltől kapnak erre jelzést (GC 159.).
- Kamara: A helyi ítéletek nem írták elő a portálnak, hogy pontosan hogyan kell gondoskodnia a személyiségi jogok védelméről. Nem kötelezték arra, hogy a kommentelést regisztrációhoz kösse, hogy a kommenteket megjelenés előtt monitorozza, vagy hogy megjelenésük után rövid idővel ellenőrizze őket (C 90.).
- Nagykamara: A legfelső bíróság nem foglalt határozott állást abban a kérdésben, hogy a portálnak meg kellett volna-e előznie a kommentek megjelenését. A Nagykamara ennek alapján abból indult ki, hogy ha a Delfi a kommenteket a megjelenésük után késedelem nélkül eltávolította volna, mentesült volna a felelősség alól. A testület értékelése szerint így semmi nem utal arra, hogy a helyi bíróság nem az elérni kívánt célhoz szükséges legkisebb mértékben szándékozta korlátozni a portál jogait. A gyűlöletbeszéd és erőszakra uszítás szintjét elérő, így nyilvánvalóan jogsértő kommentek megjelenés utáni késedelem nélküli eltávolításának kötelezettsége elvi alapon nem tekinthető a kifejezés szabadságába való aránytalan beavatkozásnak (GC 153.).
- Kamara: A kommentek valós szerzőinek azonosítása polgári peres eljárásban jelentős nehézségekbe ütközött volna. A portálnak, amikor lehetővé tette a regisztráció nélküli kommentelést, fel kellett készülnie arra, hogy a kommentekért „bizonyos felelősség” terheli (C 91.). A portál nem tett elégséges erőfeszítéseket annak érdekében, hogy a kommentek valós szerzőinek azonosítására „reális lehetőség” legyen (C 94.).
- Nagykamara: A kommentek valós szerzői csak jelentős nehézségek árán, bizonytalan kimenetellel lettek volna azonosíthatók peres eljárásban. A portál nem biztosított eszközöket arra, hogy a kommentelők azonosíthatók legyenek. Minderre tekintettel a legfelső bíróság releváns és kielégítő alapokon állapította meg, hogy a sértett fél saját döntése szerint támaszthatott keresetet a kommentek valós szerzői vagy a portál ellen (GC 151.).
- Kamara: A portál által fizetendő nemvagyoni kártérítés összege, tekintetbe véve, hogy a Delfi az egyik legnagyobb észt portál professzionális működtetője, semmiképpen nem tekinthető aránytalanoknak a helyi bíróságok által megállapított jogsértéshez viszonyítva (C 93.).
- Nagykamara: A testület egyetértően idézte a Kamara ítéletét. Hozzátette: a *Delfi*-ügyet követő, hasonló jellegű ügyekben az észt bíróságok kimondták a tartalomszolgáltatók felelősségét, de – mivel az érintett kommenteket a tárgyalás idejére eltávolították – nem kötelezték őket kártérítésre (GC 160.). A Nagykamara kitért arra is, hogy a Delfinek nem kellett meg-

változtatnia üzleti modelljét az ítélet miatt: továbbra is az ország vezető hírportálját működteti, miközben felállított egy csapatot a kommentek utólagos moderálására; a beavatkozás ezen az alapon sem tekinthető aránytalannak (GC 161.).

2.2. A beadvány elutasítását igazoló kiemelt szempontok

Az ítéletek záró bekezdéseiben a Kamara (C 94.) és a Nagykamara (GC 162.) hat-hat tényezőt emelt ki a döntést igazoló kulcsszempontként.

Kamara	Nagykamara
A kommentek sértő és fenyegető jellegűek voltak,	A kommentek szélsőségesek voltak, a gyűlöletbeszéd és erőszakra uszítás kategóriájába sorolandók,
a Delfi által publikált cikkekre érkeztek reakcióként,	a Delfi által publikált cikkekre érkeztek reakcióként,
a portált a Delfi hivatásszerűen, üzleti céllal működtette,	a portált a Delfi hivatásszerűen, üzleti céllal működtette,
a Delfi elégtelen eszközöket alkalmazott arra, hogy mások jó hírnevének károsítását elkerülje,	a Delfi elégtelen eszközöket alkalmazott arra, hogy a gyűlöletbeszédnek és erőszakra uszításnak minősülő kommenteket késedelem nélkül törölje,
a Delfi nem biztosította, hogy a kommentek valós szerzőinek felelősségre vonása valós lehetőség legyen,	a Delfi nem biztosította, hogy a kommentek valós szerzőinek felelősségre vonása valós lehetőség legyen,
a helyi ítéletben alkalmazott szankció enyhe volt.	a helyi ítéletben alkalmazott szankció enyhe volt.

A Kamara minderre tekintettel azt állapította meg, hogy a helyi ítélet, amely szerint a Delfi felelős az olvasói által írt defamáló kommentekért, a Delfi kifejezési szabadságának indokolt (*justified*) és arányos korlátozását jelentette. A Nagykamara szövegében csak az szerepel, hogy a korlátozás nem volt aránytalan, az nem, hogy indokolt lett volna. A testület ehelyett úgy fogalmazott, hogy a helyi ítéletek releváns és elégséges alapokon születtek meg, és kiemelte, hogy erre a megállapításra az Egyezményt aláíró államok mérlegelési jogkörére (*margin of appreciation*) figyelemmel jutott.

2.3. Eltérések és azonosságok a Kamara és a Nagykamara érvelésében

2.3.1. Az internetes szólásszabadság értékelése

A Nagykamara korábbi strasbourgi ügyekre is hivatkozva leszögezte, hogy az internetes felhasználói tartalmak a kifejezés szabadságának „példa nélküli” lehetőségét jelentik. Ezt azonban azonnal „bizonyos veszéllyel” állította szembe: „Olyan közlések, amelyek defamálók vagy más módon egyértelműen jogsértők, mint a gyűlöletbeszéd és az erőszakra uszítás, úgy terjeszthetők, mint korábban soha, világszerte és másodpercek alatt, hogy aztán egyes esetekben kiirt-hatatlanul elérhetőek legyenek” (GC 110.).

A Nagykamara számára a *Delfi*-ügy veleje az EJEE 8. és 10. cikkei által védett jogok megfelelő egyensúlya, illetve az internet által megteremtett, a fentiekben leírt „két realitás konfliktusa”. A Kamara ítélete a 8. és a 10. cikkek egyensúlyának kívánalma mellett azt említette, hogy a bírák „tudatában vannak”, milyen fontos, hogy egyes felhasználók a kifejezés szabadságának gyakorlása során nem kívánják felfedni identitásukat. Ezt a Kamara is azonnal szembeállította károsként bemutatott jelenségekkel: azzal, hogy az egyszer megjelent tartalmak „örökre” elérhetőek maradnak, illetve hogy az információk olyan könnyen és gyorsan terjeszthetők, hogy az megnehezíti a defamáló tartalmak azonosítását és eltávolítását (C 92.).

Mindkét testület negatív eredménnyel járó tényezőként emelte ki tehát az internetes közlések terjedésének gyorsaságát, illetve azt a tényt, hogy az egyszer megjelent közlések sokáig-akárméddig elérhetőek maradnak. A Nagykamara pozitív jelenséggént nevesítette a tömeges felhasználói kifejezés lehetővé válását, a Kamara ítéletében viszont ilyen megállapítás nem olvasható. Annak hangsúlyozása, hogy a felhasználók véleménynyilvánítását lehetővé tevő rendszerek megjelenése a szólásszabadság korszakalkotó fejleményének tekintendő, figyelemre méltó, ugyanakkor a Nagykamara ezt azonnal e rendszerek – érzékelhetően a 8. cikk szempontjából – negatívnak ítélt tulajdonságaival ellenpontosította.

2.3.2. Az anonimitás értékelése

Úgy tűnik, hogy a Kamara oksági kapcsolatot látott a felhasználói szólás anonim volta és a közlések jogsértő jellege között: azt, hogy a névtelenség lehetősége fontos egyes felhasználók számára, szembeállította az internetes szólás negatívként bemutatott tulajdonságaival (C 92.). A kommentek eredeti szerzői elleni keresetindítás lehetőségének taglalásakor a Nagykamara „fontos értéknek” minősítette az internetes anonimitást, azonban – esetjogi hivatkozással⁸ – azonnal relativizálta is a kijelentést. Eszerint ezt az értéket csak „más jogokkal és érdekekkel” kiegyensúlyozva lehet érvényesíteni (GC 149.). (A hivatkozott ügyben az EJEB éppen arra kötelezte Finnországot, hogy súlyos jogsértés esetén teremtsen meg a fedett identitású internetes elkövető azonosításának jogszabályi lehetőségét annak érdekében, hogy mint a jogsértés valós felelősét eljárás alá lehessen vonni.)

A Nagykamara, egy ponton legalábbis úgy tűnik, összességében kisebb elvi jelentőséget tulajdonított annak, hogy a felhasználói tartalmak azonosított vagy azonosítatlan igénybe vevőktől érkeznek. A testület megfogalmazása szerint az ügy a portál EJEE 10. cikkének 2. bekezdése szerinti „kötelességeit és felelősségét” érintette az általa gazdasági céllal működtetett kommentfelületen megjelenő jogsértő tartalmak miatt, e közlések szerzői akár azonosított, akár névtelen felhasználók (GC 115.). A Nagykamara álláspontja ugyanakkor nem egyértelmű, hiszen másutt a Kamaránál is határozottabban azt érzékeltette, hogy ha a *Delfi* gondoskodott volna a kommentszerzők (perbeli) azonosíthatóságáról, ő maga mentesülhetett volna a felelősség alól (GC 151., 162.).

⁸ *K. U. v. Finland*, no. 2872/02., 2008. december 2-ai ítélet.

2.3.3. Az érintett kommentek minősítése

A Nagykamara a Kamaránál sokkal konkrétabban és határozottabban utalta az érintett kommenteket olyan halmazba, amelynek elemeire *egyszerre* igaz, hogy személyiségi jogot sértenek, valamint gyűlölködőnek és erőszakra uszítónak minősülnek. A kamarai ítélet csupán azt tartalmazta, hogy a Delfinek a jégutas cikk tartalmára és a kommentszekciót ért korábbi bírálatokra tekintettel fel kellett volna készülnie arra az eshetőségre, hogy a hozzászólások elérhetik a gyűlöletbeszéd szintjét (C 86.). A konkrét kommentek minősítésében a Kamara addig ment el, hogy „sértő és fenyegető” jellegűek voltak (C94.).

A Nagykamara ezzel szemben következetesen és visszatérően a gyűlöletbeszéd kategóriáját alkalmazta az érintett kommentekre (GC 115., 117., 140., 151., 153., 157., 159., 162.). Figyelemre méltó, hogy a Nagykamara ezt az értékelését az észti legfelső bíróság ítéletére hivatkozva alapozta. A Nagykamara szerint a kommenteknek a helyi ítéletben foglalt „jellemzése és elemzése nyilvánvalóan azon a tényen alapul, hogy a kommentek többsége azonnal megállapíthatóan az L-lel szembeni gyűlöletre vagy erőszakra uszítással ér fel” (GC 114.). A Nagykamara ezek után axiómaként kezelte, hogy a kommentek a gyűlöletbeszéd körébe sorolandók. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a Nagykamara által az észti ítéletből idézett passzusokban ilyen minősítés valójában nem szerepel. A legfelső bíróság azon az alapon találta a kommenteket személyiségi jogot sértőnek (defamálónak), hogy „vulgárisak, az emberi méltóságot lealacsonyítók és fenyegetők” voltak (GC 114.). Ez teljes mértékben konzisztens az eljárás jellegével; a polgári peres úton zajló, értelemszerűen egyéni személyiségi jogi ügyekben Európa-szerte ilyen és ezekhez hasonló kategóriák játszhatnak szerepet.

2.3.4. A mérlegelés fókusza

A Nagykamara a helyi ítéletek közül kifejezetten az észti legfelső bíróságra összpontosított, a Kamara esetében ez nem volt ilyen éles. A Nagykamara meglehetősen szigorral tartotta magát ahhoz, hogy a végső helyi döntést mérje az Egyezményhez. A Kamara számos, az ügyre vonatkozó közvetlen értékelő megállapítást tett az ítéletében, a Nagykamaránál pedig ezek jellemzően arra szorítkoztak, hogy a legfelső bíróság érveiről, állításairól kijelente, az EJEE alapján elfogadhatók-, megalapozottak-e. A különbség tekinthető pusztán technikainak, hiszen a Kamara sem rugaszkodott el különösebben az észti ítéletek fogalmi és gondolati rendszerétől, nem hozott hozzájuk képest radikálisan új szempontokat, így tartalmi tekintetben a két attitűd eredménye nem sokban különbözik.

Mégis feltűnő, hogy a Nagykamara egy maga által is lényegesnek, a strasbourgi gyakorlatban újszerűnek minősített problémával foglalkozva még a Kamaránál is kevésbé kívánt letérni a helyi ítéletek által kijelölt ösvényről. Sőt, kifejezetten hangsúlyozta, hogy ha a 8. és a 10. cikkek kiegyensúlyozásának műveletét a helyi bíróságok az EJEB gyakorlatában lefektetett kritériumok szerint végezték, mindig „erős okokra” van szükség ahhoz, hogy Strasbourg a maga nézeteivel felülírja a helyi bíróságokét. „Más szóval, [az EJEB] általában széles mozgásteret ad [a helyi eljárások számára], amikor az állam feladata az, hogy versengő magánérdekeket vagy versengő egyezményi jogokat egyensúlyozzon ki” (GC 139.).

2.3.5. Az ítélet hatóköre

Nagyjából világosan kiolvasható volt a kamarai ítéletből is, hogy a testület nem kívánt teret adni olyan értelmezéseknek, amelyek az internetes szólás más tulajdonságokkal bíró platformjaira is kiterjesztenék annak hatókörét. Nem tette egyértelművé ugyanakkor, hogy a *Delfi*-ügy mely körülményeit tekinti ebből a szempontból relevánsnak, pontosan mely tényezők alapján jelölhetők ki az ítélet hatókörének körvonalai.

A Nagykamara az eljárás jellegével összhangban kiemelte, hogy ez a bíróság első esete „a technológiai innováció e fejlődő területén”, és erre hivatkozva szükségesnek látta, hogy meghatározza a vizsgálat, ebből következően az ítélet hatókörét (GC 111.). A testület szerint e tekintetben az ügy kontúrjait az alábbi tényezők rajzolják ki:

- az érintett szolgáltató internetes híroldal;
- a felhasználói tartalmak megjelenítésére gazdasági célból nyújt lehetőséget;
- az érintett közlések egyértelműen jogsértők, amennyiben sértik mások személyiségi jogait, és gyűlöletbeszédnek, erőszakra uszításnak minősülnek (GC 115.).

A Nagykamara ítéletének újdonsága, hogy *expressis verbis* rögzíti: „az ügy nem érinti az internet más olyan fórumait, amelyek harmadik fél kommentjeinek terjesztését teszik lehetővé.” A Nagykamara példálózó felsorolással is igyekezett tisztázni erre vonatkozó álláspontját. Eszerint az ítélet nem iránymutató olyan fórumokra, üzenőfalakra nézvést, amelyeken a felhasználók szabadon, adminisztrátori iránymutató („csatornázás”) nélkül, bármely témában eszmét cserélhetnek, sem a közösségimédia-platformokon megjelenő közlésekkel kapcsolatban, amennyiben a platform üzemeltetője egyáltalán nem szolgáltat tartalmat, sem a magánszemélyek által „hobbiból” működtetett weboldalak és blogok esetében (GC 116.).

2.4. A különvélemény

A Nagykamara ítéletéhez a testület két bírása, Sajó András és Nona Cocoria terjedelmes, a műfaj keretei közt igen ékesszólónak és szenvedélyesnek minősíthető különvéleményt fűzött.

2.4.1. Az ítélet következményei

Sajó és Cocoria szerint az ítélet „könnyen előre látható” következménye az, hogy a szolgáltatóknak minden kommentet monitorozniuk kell azok megjelenése pillanatától, a defamáló vagy más módon jogsértő tartalmak kiszűrése érdekében, ami a kommentfelületek megszüntetéséhez, illetve úgynevezett járulékos cenzúrához vezet. Ez utóbbi fogalom arra utal, hogy a jogi fenyegetettség hatására az erre lehetőséggel bíró szereplők korlátozzák vagy elzárják a nekik kiszolgáltattott további aktorok szólási lehetőségeit. Az online tartalom előzetes ellenőrzésének technológiai lehetőségei egyebek mellett a szólás szándékos túlkorlátozásához és a bírósági eljáráshoz való jog csorbulásához vezetnek. A tartalomszűrésre kényszerített szereplő nem a kifejezés szabadságának érvényesítését, hanem saját jogi kitettségenek mérséklését fogja szem előtt tartani (GCDO 1–2.).

A különvélemény szerint annak jóváhagyásával, hogy a Delfihez hasonló, a két bíró által aktív közvetítő szolgáltatóként meghatározott szereplők megjelenés után késedelem nélkül – nem pedig felszólításra vagy más módon bekövetkező tényleges tudomásszerzés nyomán – legyenek kötelesek eltávolítani a jogsértő kommenteket, a Nagykamara a szólás előzetes korlátozását fogadta el. Sajóék szerint a döntés következtében az Egyezményt aláíró államok kénytelenek lesznek hasonló rendszereket bevezetni, hiszen a döntés logikája azt mondja, más módon nem érvényesíthetők megfelelően a defamált személyek jogai (GCDO 8.).

2.4.2. Az internetes szólásszabadság értékelése

A két bíró szerint a többségi megközelítés helytelenül fókuszál az internetes kommunikáció negatívnak felfogott jelenségeire annak pozitív jelentősége rovására: „Az internet több, mint egy különlegesen veszélyes újdonság. Az erőteljes közbeszéd terepe, amely új lehetőségeket kínál a demokrácia fejlődésére. A kommentek a polgárok közötti új, magasabb szintű eszmecsere életbevágóan fontos részét jelentik” (GCDO 6.). A bírák szerint a többség – általuk „kármentésnek” minősített – kikötése, amely szerint az ügy és a döntés nem érinti az internet más típusú fórumait, nem változtat az összképen: „A kifejezés szabadsága nem lehet hobbiügy” (GCDO 9.).

2.4.3. A kommentek minősítése

A különvélemény felhívja a figyelmet: az észt legfelső bíróság az ügyet a személyiségi jogok kontextusában kezelte, a Delfit a kommentek által megvalósított becsület- és jóhírnévsértésért marasztalta el. Ugyancsak a jó hírnévhez fűződő jogra hivatkozik a Nagykamara többségi határozata, amikor a helyi ítéletben megnyilvánult korlátozás jogszerű célját vizsgálja. Másutt azonban hangsúlyosan a gyűlöletbeszéd és az erőszakra uszítás szerepel a kommentek jellemzéseként, így végül is kivehetetlen, hogy mi a Nagykamara álláspontja róluk (GCDO 12–13.). A Nagykamara szerint a Delfi szólásszabadságának korlátozását a gyűlöletbeszéd elkerülésének célja igazolja, az észt legfelső bíróság azonban határozottan nem ezzel indokolta döntését (GCDO 22.).

A két bíró szerint a kommenteket sokkal alaposabban kellett volna elemezni. Ki kellett volna mondani, hogy van köztük antiszemita közlés, ugyanakkor érdemben kellett volna foglalkozni azzal is, hogy a kommentek mennyiben jelentettek valós fenyegetést. A különvélemény kiemeli, hogy az érintett kommentek miatt nem indult büntetőeljárás, annak ellenére sem, hogy volt köztük, amely L. úr likvidálására szólított fel. A bírák érzékeltetik, hogy megítélésük szerint az ilyen internetes fenyegetések nem tekintendők azonos súlyúnak a hasonló tartalmú, de szemtől szemben elhangzó közlésekkel, és hangsúlyosan kifogásolják, hogy a többségi határozat egyáltalán nem foglalkozott ezekkel a problémákkal (GCDO 12–15.).

2.4.4. A törvényi meghatározottság értékelése

A különvélemény szerzői szerint sem a helyi bíróságok, sem a strasbourgi többség nem indokolta meggyőzően, hogy miért nem vonatkozott a Delfire az információs társadalmi szolgáltatá-

sokról szóló törvényben foglalt közvetítő szolgáltatói mentesség. Úgy vélik, magyarázat nélkül sem az a tény, hogy a Delfi maga tartalomszolgáltató, sem az, hogy tevékenységét üzleti keretek közti végzi, nem igazolja, hogy a közvetítői szolgáltatói felelősség helyett a szigorúbb, kiadói felelősség érvényesüljön (GCDO 17.).

A két bíró úgy látta, a kormány érvei – amelyeket a strasbourgi többség elfogadott – nem voltak meggyőzők azzal kapcsolatban sem, hogy a Delfi számára kellő mértékben előre látható volt a felelősség illetén telepítése. A rendelkezésre álló joganyag alapján isteni jövőbelátó képességekkel rendelkező jogi szakértőre lett volna szükség ahhoz, hogy megjósolja: a bíróságok a kommentek kiadójának tekintik majd a portált (GCDO 18–20.).

2.4.5. A portál szerepének megítélése

Sajó és Cocoria álláspontja szerint a korábbi strasbourgi gyakorlat nem abba az irányba mutatott, hogy az aktív közvetítő szolgáltatókat kiadónak kellene vagy lehetne tekinteni. Arra is felhívták a figyelmet, hogy a nagykamara ítéletben egyébként terjedelmesen idézett nemzetközi dokumentumok éppen az internetes kommunikáció sajátosságainak figyelembevételét ajánlják a jogalkotók számára. E sajátosságokat retorikai szinten az észt legfelső bíróság is elismerte, aztán ennek ellenére és az ellentmondás feloldása nélkül a portál szerepét egy hagyományos kiadóval azonosította – a Nagykamara pedig mindezt elfogadhatónak minősítette (GCDO 27.).

Sajóék értékelése szerint a Delfi kiadónak minősítésére a legfelső bíróság, majd a Nagykamara egyetlen érdemi érve az, hogy a portál üzleti alapon működött. A visszatérően említett tényeket, miszerint a Delfi nagy forgalmú portál, illetve kommentfelületét korábban kritikákkal illették Észországban, a két bíró irrelevánsnak tartja, hozzátéve, hogy a hagyományos kiadók felelősségi viszonyaihoz sem kötődnek szorosan (GCDO 27.). A strasbourgi esetjogra is hivatkozva úgy vélik, hogy az adott szóláshoz fűződő gazdasági érdek önmagában semmiképpen nem indokolhatja a felelősség kiterjesztését, különösen nem akkor, ha az nem „tisztán kereskedelmi”, hanem hozzájárul a közvitához. Kiemelik: a média háromszáz éve üzletként is működik, az információk és ideák előteremtése pénzbe kerül, az pedig soha nem vezetett a sajtó védettségének csökkentéséhez, hogy vállalkozásként folytatja tevékenységét. „A kereskedelmi jellegüként felfogott, ezért fokozott felelősséget viselő platform egyúttal egy közérdekű témáról folyó emelt szintű, interaktív diskurzus platformja is. A mérlegelés során ezt a szempontot egyáltalán nem vette figyelembe [a Nagykamara]” (GCDO 28–29.).

A különvélemény szerint valóban lényeges, hogy az aktív közvetítő szolgáltatók ellenőrzést gyakorolnak a kommentek felett, ahogyan az is, hogy a kommentfelület működtetésével és promotálásával felelősséget vesznek magukra. Ez az ellenőrzés azonban nem azonosítható a hagyományos kiadókéval (GCDO 30.). A két bíró kiemeli: az újságokban publikáló szerzők jellemzően a kiadó alkalmazottai, az aktív közvetítő szolgáltató viszont nem ellenőrzi-irányítja a kommentek szerzőit; a szerkesztőknek előzetes tudomásuk van a publikációk tartalmáról, illetve előzetes döntéseket hozhatnak a megjelenésekről, ellenben az aktív közvetítő szolgáltató előzetes kontrollja legfeljebb automatikus szűrők alkalmazásában nyilvánul meg, egyébként csak a közlések utólagos eltávolítására van lehetősége (GCDO 31.).

2.4.6. A felelősség mértékének megítélése

A különvélemény szerzői úgy látják, igen bizonytalan lábakon áll a nagykamarai ítélet levezetése, amely szerint az észt legfelső bíróság nem tette volna felelőssé a Delfit a kommentekért, amennyiben a portál a megjelenés után késedelem nélkül eltávolította volna őket. Sajójék szerint valójában a kommentek megjelenése előtti és utáni vonatkozásban is felelősként kezelte a portált a legfelső bíróság, hiszen az is szerepel a határozatában, hogy a kommentek megjelenését meg kellett volna előznie (GCDO 34.). A különvélemény rámutat, egyébként sem jelent érdemi különbséget, hogy a szolgáltatónak a megjelenés előtt vagy a megjelenés után azonnal kell minden kommentet ellenőriznie: a gyakorlatban az utóbbi követelmény is szigorú és feltétlen felelősséggel jár, és teljes körű előzetes korlátozásnak felel meg. A két bíró szerint a többség semmivel nem támasztotta alá, hogy miért csak ez a megoldás lenne képes a releváns érdekek megfelelő védelmére (GCDO 35.).

Úgy látták, az ítéletben meghatározó volt, hogy a Delfi által alkalmazott automatikus szűrő átengedte az érintett kommenteket, de nem látták alátámasztva, hogy ennek nyomán az eszköz elégtelennek minősítettet; hiányolták a rendszer elemzését, szakértői vizsgálatát. Kifogásolták, hogy a Nagykamara fel sem vetette, nem lehetett volna-e más, az elvárt azonnali törlésnél kevésbé durva eszközzel biztosítani az elérni kívánt célt, a gyűlöletbeszéd eliminálását. „A megelőző védelem iránti kielégíthetetlen vágy körkörös érveléshez vezet: a kiadókra hasonló felelősségi elvek vonatkoznak, ezért az aktív közvetítő szolgáltató olyan, mint a kiadók” (GCDO 36.). Úgy vélték, sem a Nagykamara, sem az észt legfelső bíróság nem támasztotta alá kielégítő és releváns módon a szigorú felelősségi szabály arányos voltát (GCDO 37.).

2.4.7. A bírósági mérlegelés értékelése

A két bíró szerint helytelenül járt el a többség, amikor csupán azt vizsgálta, hogy a helyi ítéletek „releváns és kielégítő” módon vannak-e alátámasztva. Álláspontjuk az, hogy ez a teszt csak „küszöbkérdés annak meghatározásához, hogy a mérlegelési jogkör alkalmazandó-e, és ha igen, hogyan”: az arányosság vizsgálata érdemben akkor kezdődhet, ha az EJEB igazolva látja, hogy a helyi bíróság releváns és kielégítő alapokon hozta meg ítéletét (GCDO 24–25.).

A különvélemény szerint a Nagykamara gyakorlatilag adós maradt az ügyben érintett jogok és érdekek valódi mérlegelésével, csak a mérleg egyik serpenyőjével foglalkozott. A strasbourgi gyakorlatnak megfelelően a két bíró szerint egyebek mellett figyelembe kellett volna venni (GCDO 39.):

- azt, hogy a korlátozás a sajtó, illetve az újságírás működését érinti, ami eleve szigorúbb mércét implikál bármilyen korlátozást illetően;
- ezzel összefüggésben azt, hogy a portál jóhiszeműen járt-e el;
- a szakmai önszabályozás lehetséges szerepét;
- azt az alapelvet, hogy egy újságíró nem tehető felelőssé olyan közlésekért, amelyeket egy általa készített interjúban más személy tett;
- azt, hogy a kommentfelület működtetésével a portál a közbeszéd olyan fórumát biztosítja, amely nem függ a média irányítóinak döntéseitől.

Sajó és Cocoria álláspontja az, hogy a Nagykamarának mindenképpen meg kellett volna állapítania az Egyezmény sérelmét, mivel a helyi eljárásban a mérlegelés megkövetelt szempontjai közül számos egyáltalán nem kapott szerepet: az EJEB „feladata az, hogy eldöntse, a helyi hatóságok beavatkozása megfelelő és meggyőző alapon nyugszik-e. Ezek itt hiányoznak” (GCDO 43.).

2.5. A párhuzamos indoklások

2.5.1. *Raimondi, Karakaş, De Gaetano és Kjølbros*

A négy bíró az észrt legfelső bíróság ítéletének a különvéleményben is érintett többségi értelmezését értékelte. Rögzítették, hogy a Nagykamara a lehetséges két értelmezés közül azt választotta, amely szerint a legfelső bíróság a kommentek megjelenésének megelőzését nem, csak késedelem nélküli eltávolításukat várta el a portáltól. (Láttuk, hogy a különvélemény szerzői szerint ez az értelmezés nem megalapozott.) Mint írták, a Nagykamarának így nem kellett megválaszolnia azt a „nehéz kérdést”, hogy a megelőzés megkövetelése már sértette volna-e az Egyezményt. A bírák szerint ha a Nagykamara úgy értelmezi az észrt ítéletet, mint amely a kommentek megelőzését várja el a portáltól, a strasbourgi ügy kimenetele más lehetett volna (GCCO 3–5.).

A párhuzamos indoklás szerint a megelőzés megkövetelése hatékony, minden kommentre kiterjedő előzetes monitorozás működtetését feltételezi, ami már minősülhet a portálra rótt túlzott tehernek: „a gyakorlatban a hírportál 10. cikk által garantált kifejezési szabadságába való aránytalan beavatkozást jelenthet” (GCCO 6–7.). Arra itt nem tér ki a szöveg, hogy lehet-e a valóságban érdemi különbség a jogsértő kommentek megelőzését, illetve a megjelenésük utáni azonnali törlést biztosító működés között.

A párhuzamos indoklás emellett kifogásolja, hogy a Nagykamara nem használta ki a lehetőséget arra, hogy kifejtse a döntést megalapozó elvi megfontolásokat. Az indoklás ügyspecifikus maradt, miáltal az elvek további kidolgozása a későbbi ügyekben meghozandó ítéletekre vár (GCCO 8–9.). A négy bíró kifejtette, szerintük melyek azok az elvi alapok, amelyeket a Nagykamarának határozottabban kellett volna képviselnie (GCCO 10.):

- a Delfihez hasonló hírportálok a helyi jogszabályokban rögzített felelősséget és kötelezettségeket vállalják azzal, hogy kommentek írására hívják fel felhasználóikat;
- a 8. cikkből következik, hogy az államok kötelesek polgáraik becsületét és jó hírnevét védeni;
- a 10. cikk nem értelmezhető úgy, mint amely tiltja, hogy a kommentelést lehetővé tevő hírportálokra bizonyos kötelezettségeket rójanak az államok;
- sőt, az államok bizonyos körülmények között kötelesek is lehetnek erre annak érdekében, hogy mások becsületét és jó hírnevét megvédjék;
- így az államok tekinthetik a portálokat a kommentek kiadójának;
- és előírhatják, hogy mint ilyenek, felelősek a nyilvánvalóan jogsértő (sértés, fenyegetés, gyűlöletbeszéd jellegű) kommentekért;
- ugyanakkor a 10. cikk szerinti garanciáknak megfelelően a helyi jogszabályok nem korlátozhatják túlzott terhekkel a hírportálok kifejezési szabadságát.

A négy bíró által megfogalmazott formula szerint a hírportálok akkor tehető felelőssé a nyilvánvalóan jogsértő kommentekért, ha tudtak, vagy tudniuk kellett volna arról, hogy ezek megjelentek vagy meg fognak jelenni a felületen. [Azt is hozzátették, hogy a portál akkor is felelőssé tehető a kommentekért, ha a tudomásszerzés után nem távolítja el őket – bár ez a *Delfi*-ügyben nem volt vitatott (GCCO 11.).]

Úgy vélték, minden lényeges körülményt mérlegelni kell annak megítélésakor, hogy a portál tudott-e, illetve tudnia kellett volna-e arról, hogy egyértelműen jogsértő közlések jelentek meg, illetve jelenhetnek meg kommentfelületén. (Figyelemre méltó, hogy itt az előző bekezdéssel szemben már nem arról van szó, hogy meg fognak jelenni a jogsértő kommentek – az erről való tudomás leginkább valamilyen előzetes moderációs rendszerben lenne értelmezhető –, hanem egyáltalán az ilyen kommentek megjelenésének eshetőségéről.) Ilyen körülmény lehet (GCCO 12.):

- a kommentek jellege,
- a publikáció kontextusa,
- a kommentek kiindulópontját jelentő cikk témája,
- a hírportál jellege,
- a portál története,
- a cikkhez érkező kommentek száma,
- aktivitás a portálon,
- mennyi ideig voltak elérhetőek a kommentek a portálon.

A bírák szerint „ilyen körülmények között” általában nem Egyezmény-sértő a portál felelősségének megállapítása. Azt is hozzátették, hogy az államok akkor is felelőssé tehetik a portálokat, ha azok elmulasztják megtenni az észszerű intézkedéseket annak érdekében, hogy megelőzzék vagy eltávolítsák az egyértelműen jogsértő kommenteket (GCCO 13.). A szöveg arra nem utal, hogy a megelőzés és az eltávolítás milyen módon lehet egymás alternatívája, pedig az korántsem értetődik magától, ahogyan erre éppen a párhuzamos indoklás előző része is utalt.

A párhuzamos indoklás szerzői úgy vélték, hogy a *Delfi*-ügy körülményeit figyelembe véve semmi ok nincs arra, hogy aránytalan korlátozásnak tekintsék az észt legfelső bíróságnak a portál felelősségét kimondó döntését, amely szerint a Delfinek tudnia kellett volna a kommentek jogsértő tartalmáról. Hozzáadták: az, hogy ilyen feltűnően jogsértő tartalmak ilyen hosszú ideig elérhetőek maradtak, „majdnem” azt jelenti, hogy a Delfi szándékosan nem vett tudomást róluk, így semmiképpen nincs alapja a polgári jogi felelősség elhárításának (GCCO 15.).

2.5.2. Zupančič

Boštjan Zupančič párhuzamos indoklása talán a különvéleménynél is szenvedélyesebb hangvételű, ahhoz hasonlóan történelmi és társadalmi dimenziókban is mozog – és azzal szögesen ellentétes álláspontot fogalmaz meg. A szlovén bíró szerint az ügy középpontja a személyiségi jogok védelme Észtszországban és egész Európában. Úgy vélte, ezeket a jogokat évek óta „diszkriminálja” a gyakorlat, amikor a kifejezés szabadságával, különösen a sajtószabadsággal állnak szemben. Kiemelte, hogy „gyanúja szerint” a strasbourgi joggyakorlat is hibás abban, hogy a helyi bíróságok nem védik kellő szigorral a személyiségi jogokat, és nem kompenzálják tisztességes mértékben a verbális abúzusok áldozatait.

Zupančič szerint a probléma gyökere a *common law* és a kontinentális jogrendszerek különbözősége. Az amerikai *privacy* koncepciója viszonylag új keletű, csak Samuel Warren és Louis Brandeis klasszikus, 1890-es cikke vezette be,⁹ a személyiségi jogok kontinentális tradíciója viszont a római jogig megy vissza – írja. A defamáció és más személyiségjog-sértések elleni védelem hosszú és megkerülhetetlen történetre tekint vissza a kontinensen, ehhez képest az angolszász jogban létező *libel* és *slander* (írásban, illetve élőszóban elkövetett jóhírnévsértés) Zupančič szerint „gyenge jogok”. Álláspontja szerint a római jog óta létező személyiségi jogok az emberi jogok elődjének és magánjogi megfelelőjének tekintendők. „Szinte hihetetlen” számára, hogy az „emberi személyiségi jogok” kifejezettebb alkotmány- és nemzetközi jogi védelmével párhuzamos magánjogi intézményt nem pusztán figyelmen kívül hagyják, hanem felülírják az ellentétes megfontolások.

„Véleményem szerint ugyancsak teljességgel elfogadhatatlan, hogy egy internetes oldal vagy bármely egyéb tömegmédiium számára meg legyen engedve bárminemű névtelen komment publikálása” – írja. Az észt kormány álláspontját idézve hangsúlyozta, hogy a névtelen kommentek sértőbbek, mint a regisztrált felhasználóktól származók, illetve hogy a durva kommentek több olvasót vonzanak. (A bíró egyenlőségjelet tett a névtelen és a regisztrálatlan felhasználó közé, de úgy tűnik, elképzelése szerint a regisztráció implikálja az azonosíthatóságot – ami a valóságban nyilván nem ilyen egyszerű, illetve a közvetlen összefüggés csak speciális esetekben áll fenn.) Teljes mértékben elfogadhatatlannak minősítette, hogy ha egy szereplő megteremtí „a legszélsőségesebben agresszív verbális defamáció” lehetőségét, ráadásul ezt „a legdurvább anyagi érdektől” vezérelve teszi, utána csak a vállát vonogassa, mondván, mint internetes szolgáltató nem felelős a támadásokért. Zupančič szerint a *Delfi*-ügyben a helyi eljárásban megítélt kártérítés nyilvánvalóan elégtelenül alacsony, közel sem alkalmas arra, hogy a sértett személyeket kompenzálja; sokkal magasabb összegű kártérítés lett volna indokolt.

3. Várakozások és válaszok

A kérdéskörrel folyó viták minden komolyan vehető résztvevője hangoztatta, hogy a jogszabályok és a jogalkalmazás célja nem lehet más, mint a személyiségi jogok védelme és a kifejezés szabadsága közötti megfelelő egyensúly biztosítása. Mint a fentiek is kiválóan illusztrálják, csak abban az apróságban nincs egyetértés, hogy mi a *megfelelő*. A különvélemény és a párhuzamos indoklások az ítélettel szemben felhozható kritikák jelentős részét magas színvonalon kifejtve felvonultatják. Arra is rávilágítanak, hogy milyen gyökeresen eltérő felfogások állhatnak az egyes álláspontok mögött.¹⁰

⁹ Samuel D. WARREN – Louis D. BRANDEIS: The Right to Privacy. 4 *Harvard Law Review* (1890) 193.

¹⁰ Az EJEB 2016-ban hozott döntést a hasonló problémákat érintő *MTE and Index.hu Zrt. v. Hungary* ügyben (no. 22947/13, 2016. február 2-ai ítélet). Ez mint az első, a *Delfi*-ítéletet folytató, egyben értelmező döntés sok tekintetben világosabbá tette a képet – a *Delfi*-döntés utóéletét reményeim szerint egy következő tanulmányban módomban lesz bemutatni.

3.1. A portál mint kiadó

A Delfi jogi képviselői által a Nagykamara elé terjesztett úgynevezett *referral request* egyértelműen megfogalmazza a beadványtevő álláspontját, amely szerint a Nagykamarának – a Kamarát felülbírálván – ki kellene mondania: a vonatkozó jogszabályok és Európa tanácsi dokumentumok *tiltják* a közvetítő szolgáltatók felelősségre vonását a felhasználói tartalmakkal megvalósított jogsértésekért, amennyiben a szolgáltatók eleget tesznek az elektronikus kereskedelmi irányelvben, illetve az azt a helyi jogokba átültető jogszabályokban megfogalmazott értesítés utáni eltávolítási kötelezettségüknek. A Delfi jogászai szerint a Kamara hibázott, amikor elhárította a helyi jogszabályok, illetve azok egymáshoz való viszonyának normatív értékelését: az ügy nem ítéhető meg helyesen kizárólag a helyi bíróságok jogértelmezésének *eredményét* az Egyezményhez mérve. A Nagykamarától azt várták, hogy határozottan mondja ki: a portál az európai jogi normák betartása mellett nem tekinthető a kommentek kiadójának.¹¹

A Nagykamara öt harmadik fél álláspontját vette figyelembe eljárása során: az úgynevezett beavatkozók mindegyike a szólás- és médiaszabadság aktivistája és/vagy a széles értelemben vett internetes tartalomipar képviselője. Az öt beavatkozó közül négy hangsúlyosan hivatkozott az elektronikus kereskedelmi irányelvre és a benne megfogalmazott, számos európai ország gyakorlatában személyiségi jog-sértések ügyében is a szolgáltató felelősség alóli mentesülését garantáló értesítési-eltávolítási eljárásra. (Az ötödik beavatkozó, a felhasználók „veszélyeztetett digitális jogait” védő New York-i Access érvelésének középpontjában az anonim szólás állt.)¹²

A tét nagyságára utal, hogy a párizsi székhelyű Article 19 civil szervezet beadványához nemcsak európai, hanem amerikai vállalatok és szakmai, iparági szervezetek is csatlakoztak, összesen hatvankilencen. Az aláírók között ott volt a *The Guardian*, a Google, a *The New York Times*, a Sanoma és a Társaság a Szabadságjogokért is. E beadvány szerint a kamarai ítélet „nem tisztázta és kezelte a felhasználói tartalmakat közlő weboldalakra rótt kötelezettségek jellegét”.¹³ Részben ugyanazok az európai és amerikai kiadók és szervezetek támogatták a londoni székhelyű Media Legal Defence Initiative beadványát, amely arra figyelmeztette a Nagykamarát, hogy jogbizonytalansághoz vezet, „az információk, a vélemények és a gondolatok szabad áramlására” káros hatást fejt ki, ha az EJEB a kifejezés szabadságának kívánatos szintjét „a számos [aláíró médiavállalatra] jelenleg érvényesnél” korlátozottabban állapítja meg.¹⁴ A Helsinki Foundation for Human Rights egyebek mellett arra biztatta a Nagykamarát, hogy „teljes mértékben értékelje újra” a Kamara álláspontját, amely elfogadta, hogy a Delfit a helyi bíróságok a kommentek kiadójaként kezelték.¹⁵ A European Digital Media Association, a Computer and Communications Industry Association Europe és az európai internetszolgáltató-szervezetek szövetsége,

¹¹ Villu OTSMANN – Karmen TURK: Case of *Delfi AS v. Estonia*: Request for Referral to the Grand Chamber on Behalf of the Applicant. 2014, 14–15.

¹² Access: Third Party Intervention: European Court of Human Rights Grand Chamber, Application No. 64569/09, *Delfi AS V. Estonia*. 2014.

¹³ Article 19 et al.: Re: Grand Chamber Referral in *Delfi v. Estonia* (Application No. 64569/09). 2014. 2.

¹⁴ Media Legal Defence Initiative et al.: Written Comments in the Case of *Delfi AS v. Estonia*, Application No. 64569/09. 2014. 1.

¹⁵ Helsinki Foundation for Human Rights: *Delfi v. Estonia* (Application No. 64569/09): Written Comments by the Helsinki Foundation for Human Rights. 2014. 1.

a EuroISPA közös beadványa szerint az ügy „lehetőség a Nagykamara számára, hogy megvédelmezze a szabadság és a demokrácia erejének bizonyult nyílt internetes szólást, amelyet jelenleg jelentős fenyegetések érnek”.¹⁶

Mint láttuk (2.1.1.), a Nagykamarát ezek az érvek nem győzték meg. A testület, miközben retorikai szinten tartotta magát az észtl legfelső bíróság határozatának és érvelésének elemeihez, tartalmi tekintetben jól kivethetően mással foglalkozott, mint a helyi fórum. Az észtl ügy tárgya személyiséggjog-sértés volt, a probléma pedig az, hogy az erre vonatkozó polgári jogi előírások, jogkövetkezmények érvényesíthetők-e a kommentfelület működtetőjével szemben. A helyi bíróságok gyakorlatilag egymástól függetlenül, külön vizsgálták, hogy a kifogásolt közlés jogsértő volt-e, illetve azt, hogy az adott közlések megjelenésében játszott szerepe alapján a Delfi felelős volt-e értük.

A Nagykamara más struktúrába rendezte a problémát. A felelősség kérdését összekötötte a jogsértés súlyának megítélésével, és végeredményben azért tartotta elfogadhatónak a Delfi felelősségre vonását, mert a kommentekben megnyilvánuló jogsértést rendkívül súlyosnak találta. A Nagykamara megállapította, hogy a kommentek a szólásszabadság egyezményi garanciái által nem védett kategóriába, a gyűlöletbeszédbe sorolandók, a további érvelést pedig erre építette, ehhez kötötte. Így elvi síkon az ítéletben egyébként exponált problémát – tekinthető-e egy portál a felületén megjelenő kommentek kiadójának – csak annyira világított meg, hogy kiderüljön: léteznek olyan esetek, amelyekben igen. Ez azonban a személyiségi jogok védelmének klaszszikus európai polgári jogi viszonyai között igen nehezen operacionalizálható megoldás.

A kiadó hagyományos fogalma ugyanis nem függ a közlések tartalmának és a közlés körülményeinek esetlegességeitől. Az észtl eljárásokban a közvetítő szolgáltatói mentességet nem a kommentek tartalma vagy a Delfi e konkrét kommentekre vonatkozó eljárása alapján zárták ki, hanem definíciós szinten, a portál és a kommentfelület kapcsolatát általánosságban értékelve, úgy, hogy az bármely portálon hasonló feltételek mellett megjelenő bármely komment esetében érvényes legyen. A Nagykamara azonban végül is nem azt vizsgálta, hogy a kiadóvá minősítés mint olyan összefér-e az Egyezményvel, hanem azt, hogy az adott ügy specifikus körülményei között elfogadható volt-e a Delfi felelősségének megállapítása.

Az a remény tehát szertefoszlott, hogy az EJEB a hírportálokon megjelenő kommentekre nézve általános, kötelező normává teszi majd az elektronikus kereskedelmi irányelv szerinti feltételes közvetítő szolgáltatói mentességet, vagy valamilyen ahhoz hasonló konstrukciót. Hogy az irányelv – illetve helyi implementációinak – betűje vonatkozik-e a kommentfelületekre, végző soron nem is olyan kérdés, amelyre létezik normatív tartalom nélküli „helyes” válasz.

A Sajo és Cocoria által használt fogalom, az *aktív* közvetítő első ránézésre nem fér össze az irányelv megfogalmazásával, miszerint a mentesség csak akkor érvényesíthető, ha a közvetítő szolgáltató szerepe „pusztán technikai, automatikus és passzív természetű”.¹⁷ Azonban az aktivitás a nem moderált kommentek esetében, mint kifejtik, nem olyan tevékenységeket jelent, ame-

¹⁶ European Digital Media Association – CCIA – EuroISPA: In the European Court of Human Rights – App. No. 64569/09, *Delfi v Estonia*: Submissions on Behalf of European Digital Media Association, CCIA and EuroISPA. 2014. 10.

¹⁷ 2000/31/EK (42) bek.

lyek nyilvánvalóan továbbmennének bármin, amit egy általános tárhelyszolgáltató is megtesz: a szolgáltatás promóciója, az elhelyezett tartalmak eseti, szűrőpróba jellegű felügyelete, megalapozott felszólamlás esetén a tartalmak eltávolítása. (Az irányelvben ugyanitt az is szerepel, hogy csak az érvényesítheti a mentességet, aki „nem gyakorol ellenőrzést” az adott felhasználói tartalom felett, de ez abban az összefüggésben olvasandó, hogy a tárhelyszolgáltató is tud törölni, és adott esetben éppen az irányelv alapján töröl vagy tesz elérhetetlenné tartalmakat.) Ettől függetlenül elvi síkon, mivel alapvetően definíciós kérdésről van szó, nem cáfolható az az állítás sem, hogy egy kommentfelület működtetése nem tekinthető passzív tevékenységnek, még akkor sem, ha az ezt igazolandó felhozott érvek gyakran sántítanak.

Az alapkérdés bizonyos értelemben – függetlenül a helyi és az uniós jog, illetve a *lex generalis* és a *lex specialis* hierarchiájára vonatkozó tételezésektől – tehát nem az irányelv és az annak alapján kodifikált helyi jogszabályok alkalmazandósága volt, hanem az, hogy a kommentfelületeket az Egyezmény alapértékeit megvalósító, kiteljesítő intézményeknek tekintjük-e. Hiszen ha igen, akkor indokolt lehet a szolgáltatók jogi fenyegetettségének visszafogása – elsősorban nem azért, hogy e vállalatok életét könnyebbé tegyük, hanem mert az intézmény, mármint a kommentelés szólásszabadság-potenciálja így teljesezhet ki.

Érvelésének bevezető részében a Nagykamara azt fejtegette, hogy a defamáló vagy más módon jogszerűtlen szólásért való felelősség fenntartására „elvi alapon” szükség van, illetve hogy ez a személyiségi jogokat érintő sérelmek hatékony orvoslását jelenti (GC 110.). Az álláspont akkor válik tarthatatlanná, ha összevetjük részben a Delfire rótt szubjektív jogkövetkezmény, vagyis a fizetendő összeg elhanyagolhatóságáról írottakkal, részben azzal, amit a Nagykamara a *Delfi*-ügy utáni észet esetjogról kiemel. Eszerint a bíróságok a hasonló ügyekben követték a legfelső bíróság ítéletét, de kártérítést nem fizetettek a felhasználói tartalmakat megjelenítő szolgáltatókkal. A Nagykamara szerint ebből is látható, hogy a szankció nem tekinthető aránytalannak, hiszen a későbbi ítéletek „megfogható következménye csak az volt a szolgáltatók számára, hogy levették a sértő kommenteket” (GC 160.).

Mindezek alapján meglehetősen faramucinak tűnik a Nagykamara logikája. Ha a feltétel nélküli felelősség konstrukciója azért fenntartandó, hogy a jogsérelmek hatékonyan orvosolhatassanak, ám a kommentek eltávolítása ilyen orvoslásnak tekintendő, miért nem támogatja a testület a feltételes mentesség rendszerét, amelyben a megfogható következmény pontosan ez: a kommentek eltávolítása?

Ahogy arra Sajó és Cocoria rámutatott: a Nagykamara a tömeges internetes szólás lehetőségére sokkal inkább problémaként, nem pedig lehetőségként tekint. Ha nem így lenne, a történelmi alkalmat arra használta volna ki, hogy e lehetőség minél szélesebb érvényesülésének megalapozásához járuljon hozzá. Ehelyett a testület – minden retorikai kunszt ellenére – legitimizálta azt az általános monitorozási kötelezettséget, amelynek állami előírását számos, egyébként az ítéletben is hivatkozott európai dokumentum tiltja. Ráadásul a „közlés megelőzése” és a „haladéktalan eltávolítás” közötti különbség, bármilyen jelentősként is tünteti fel az ítélet, a gyakorlatban elhanyagolható. Bármelyikre törekszik egy kommentszolgáltató, ugyanazt kell tennie: minden szóba jöhető kommentet ellenőriznie kell, és döntést kell hoznia arról, hogy elérhető legyen-e a felhasználók számára.

A négyek megfogalmazása, miszerint az államok bizonyos körülmények között, bizonyos tulajdonságokkal rendelkező kommentek esetében tekinthetik a portált ezek kiadójának, ebben a tekintetben persze ugyanilyen problematikus. Ha egy szolgáltató egyes kommentek kiadója,

akkor az összes komment kiadója. Ezt az észrt legfelsőbb bíróság is így koncipálta, mintegy a felelősségre vonás előfeltételeként eltakarítva az útból a Delfi által felhívott közvetítő szolgáltatói mentességet.

A párhuzamos indoklásban felvázolt rendszer, amely szerint a portálok felelőssége az egyes kommentekre vonatkozóan mindig eseti, minden – lényegesként felfogott – körülmény vizsgálata nyomán állapítható és állapítandó meg, ettől függetlenül olyan elméleti konstrukció, amelynek van belső logikája. Gyengéje ugyanakkor, hogy inkompatibilis a média és a személyiségi jogok összetűzéseiben – kodifikált vagy a gyakorlatban kialakult, kimondott vagy kimondatlan módon – nagyjából minden jogrendszerben létező szabályalapú felelősségteljesítési megközelítéssel. Ahogyan az észrt ítéletekben is látszik, a felelősség megállapítását a joggyakorlat jellemzően két tényezőhöz köti: ahhoz, hogy a kifogásolt közlés valóban jogsértő legyen, és ahhoz, hogy az alperes a kommunikációban játszott szerepe – és semmi más – alapján felelős legyen ezért a közlésért. Az első szempont, legyen bár a jogsértés mégoly súlyos, jellemzően nem befolyásolja a másodikat, a két feltételnek egyszerre és egymástól függetlenül kell teljesülnie ahhoz, hogy az alperest elmarasztalja a bíróság. Pontosan ez a kiadóvá minősítés alapja és jelentősége: ha tudjuk, hogy szerepe szerint az adott szereplő kiadó, azt is tudjuk, hogy felelős a nála megjelenő jogsértő tartalomért.

Emellett a fentiekből részben következően a párhuzamos indoklásban kirajzolódó rendszer alkalmatlan lenne arra, hogy az érintettek számára kiszámíthatóan működjön. A bírák nyolc szempontot soroltak fel, jelezve, hogy a lista nem zárt. Az a személyiségi jog-védelmi rendszer, amelyben a bíróságoknak minden egyes kétsoros kommentet illetően mérlegre kell tenni ezeket, plusz akárhány további szempontot annak eldöntéséhez, hogy az alperes egyáltalán felelős-e az adott közlésért, nehezen lenne ellátható a jogbiztonság pecsétjével, akár a szólásszabadság, akár a jó hírnév oldaláról nézzük. Minden egyes lehetséges szempontra olyan jogszabályi előírást alkotni, amely a bírói mérlegelést szükségtelenné teszi, vagy legalábbis előre látható korlátok közé tereli, nyilvánvalóan lehetetlen feladat.

3.2. Az internet más fórumai

A kamarai ítélet sokat vitatott eleme volt, hogy a Delfi felelősségét nagyrészt azáltal látta megalapozottnak, hogy a portál üzleti céllal írta a cikket, amelyhez a kommentek érkeztek, illetve üzleti céllal működtette a kommentfelületet. Ahogyan arra Sajó és Cocoria rámutatott, a Nagykamara semmilyen értékelhető érveléssel nem támasztotta alá, hogy miért vette át ezt a gondolatot. Gondoljunk bele: mennyiben lett volna más, ha mindez egy nonprofit oldalon, mondjuk az észrt közszolgálati média reklámmentes portálján jelenik meg?

A Nagykamara a portál kommentfelületét nemcsak a tárhelyszolgáltatásoktól látta elkülöníthetőnek, hanem a felhasználói tartalmak „más fórumaitól” is. Érdekes kérdés, hogy vajon milyen alapon, hiszen a határozott állásfoglalás mögül hiányoznak az érvek. A Nagykamara hangsúlyozta, hogy az úgynevezett közösségi oldalakra nézve nem irányadó az ítélet, de nem egyszerű belátni, mi az a lényeges tulajdonság, amely alapján a hírportál és a közösségi oldal releváns tekintetben más megítélés alá eshetne: az utóbbiakat is professzionálisan, üzleti céllal üzemeltetik, aktívan buzdítják felhasználóikat a tartalmak beküldésére, bevételük a felhasználói aktivitás mértékétől függ (megjegyzendő: a hírportálokénál sokkal inkább és sokkal direkter)

módon, hiszen a szolgáltatás másból sem áll, mint felhasználói tartalomból), lehetőségük van a felhasználói tartalmak törlésére (és meg is teszik). A felhasználók jogi értelemben egyes közösségi oldalak esetében minden bizonnyal valóban egyszerűbben azonosíthatók, mint a Delfinél, másutt azonban éppen úgy minden felhasználó álnéven vagy éppen bejelentkezés nélkül publikál, mint az észrt portálon. (E paraméter alkalmazása egyébként is újabb kétségeket vet fel, mint arról még lesz szó.)

Felhozható még, hogy a Nagykamara szerint a kommentek kontextusát illetően lényeges tényező, hogy megjelenés után a beküldőjük nem tudta őket törölni vagy módosítani – ez a legtöbb közösségi oldalnál (de nem mindegyiknél) valóban máshogy működik. A valós helyzet azonban eleve nem ilyen egyértelmű (egy megbánt kommentet minden további nélkül, a portál által biztosított kommunikációs lehetőségeket felhasználva, bárki töröltethetett az adminisztrátorokkal), másrészt az érvek ismerete nélkül korántsem fogadható el, hogy önmagában ez a tényező indokolná a hírportálkomment és a Facebook-bejegyzés teljesen eltérő felelősségi konstrukcióban való kezelését.

A közösségi oldal nem gyárt tartalmat, ugyanakkor a tartalom terjesztésének számos ilyen szolgáltatás napjainkban meghatározóbb eszköze, mint a primer tartalomgyártók saját oldalai. A kamarai ítélet még tartalmazta azt az érvet, hogy a Delfinek, mivel cikke konfliktusos témáról szólt, különösen oda kellett volna figyelnie a kommentekre. Ez a Nagykamaránál már nem szerepel, itt az a meglátás, hogy a portálnak észre kellett volna vennie, milyen sok komment érkezik a cikkhez, és ezért lett volna köteles saját kezdeményezésére törölni a kommenteket. A közösségi oldalak üzemeltetői előtt sem marad titokban, ha egy adott megosztás, bejegyzés alatt az átlagosnál gyorsabban gyűlnek a kommentek.

A kérdés immár az, hogy ha a fentiek alapján nem tehető megalapozottan különbség a közösségi oldalak és a hírportálok felületein megjelenő felhasználói tartalmak között, milyen alapon és miért tartja fenn mégis és ilyen hangsúlyosan a különbségtétel lehetőségét a Nagykamara. Elképzelhető, hogy a testület úgy gondolja: a hírportál a nyilvánosság része, a közösségi oldalak viszont valahol félúton vannak a nyilvános és a privát között. (Hasonló okfejtés olvasható a magyar Alkotmánybíróság kommentekért viselt felelősségről szóló határozatában, bár a határvonalat az a testület máshol húzta meg, és érvelése, enyhén szólva, nem volt meggyőző.¹⁸) Ha így van is, az önmagában továbbra sem magyarázza a differenciálást: egy mindenki által elérhető facebookos hozzászólásnak minden további nélkül lehet legalább annyi olvasója, mint egy portálon megjelenő kommentnek, és ugyanúgy elérhető maradhat az idők végezetéig. A feltelezhető gondolatmenet önkényes érvelésen alapul: akkor fogadható el, hogy egy portál nagyobb felelősséggel tartozik a nála megjelenő felhasználói tartalmakért, ha portál mivoltára hivatkozva kimondjuk e felelősség fennállását.

Egy nem régi magyar jogeset világosan illusztrálja, milyen problematikus ez a megközelítés. 2016. január 20-án egy Facebook-oldal gazdáját jogerősen elmarasztalta a bíróság egy komment miatt, amelyet nem vitatottan egy másik személy fűzött az oldalgazda egyik bejegyzéséhez.¹⁹

¹⁸ Legalábbis számomra nem. L. NÁDORI Péter: A tömeges szólás alapjogi megközelítései. Az Emberi Jogok Európai Bírósága és a magyar Alkotmánybíróság kommentdöntése. In: KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): *Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 2.* Budapest, Wolters Kluwer, 2015. 287–320.

¹⁹ Szegedi Ítéletábla Pf.II.20.880/2015/6. A másodfokú ítélet az elsőfokút „pontositva” külön hangsúlyozza, hogy a komment esetében annak közlése volt jogsértő.

A polgári perben, a kiadott sajtóanyagot idézve, a felperes „keresetében annak megállapítását kérte, hogy az alperes Facebook-oldalán tett saját állításával, valamint a kommentelő nyilatkozatokkal megsértette a becsületét”. A helybenhagyott törvényszéki ítélet szerint az alperes „azzal, hogy a felperest szennycsatorna-tölteléknek nevezte, illetve a következő kommenttel: »Először talán az újságírók kellene lelőni, ha lehet!« megsértette a felperes becsületét. Kötelezte az alperest ezen kijelentések eltávolítására, egyúttal eltiltotta a további jogsértéstől, és kötelezte, hogy 350 ezer forintot fizessen ki a felperesnek.”

Az EJEB ítéletében nagy hangsúlyt kapott, hogy az elmarasztalt portál üzleti jelleggel működik, ami elvi szinten nyilván nem húzható rá egy közszereplő Facebook-oldalára. Az is igaz ráadásul, hogy az EJEB több olyan szempontot felsorolt a portál felelősségét megalapozó, kvázi súlyosbító körülményként, amely ebben a szegedi ügyben is megáll: az oldal működtetőjének érdeke (ha nem is közvetlen üzleti érdeke) fűződött a kommentek generálásához, a hozzászólások az általa közzétett tartalomra reagálva születtek meg, a téma előre láthatóvá tette, hogy érkehetnek jogsértő kommentek, az oldal működtetője nem tett elégséges erőfeszítéseket annak érdekében, hogy a jogsértő tartalmak megjelenését megelőzze, vagy – anélkül, hogy kifogás érkezett volna ellenük – magától eltávolítsa őket.

3.3. Gyűlöletbeszéd

Mint arra a különvélemény felhívta a figyelmet, a testület ezúttal sem definiálta a gyűlöletbeszéd fogalmát. Nem tartotta szükségesnek a kommentek érdemi és egyenkénti elemzését sem, hanem – mint már volt róla szó – nyilvánvalónak tekintette, hogy a kommentek gyűlöletre és erőszakra uszítanak.

Az irodalomban minden további nélkül találhatók példák arra a megközelítésre, amely a gyűlöletbeszédet elsősorban a sértett egyén szempontjából közelíti meg: „A gyűlöletbeszéd diszkriminatív kitételeket alkalmaz abból a célból, hogy másokat faji, nemi, szexuális vagy más csoporthoz való tartozásuk alapján megsértse és stigmatizáljon.” A gyűlöletbeszéd korlátozásának igazolásait listázó hazai összefoglalóban az áll, hogy az e korlátozást „igazololó legnyomósabb érv szerint annak pusztán közzététele által is bekövetkezik az emberi méltóság sérelme”. Úgy tűnik azonban, hogy e sérelemnek egészen más a mechanikája, mint a klasszikus defamációé: „Egy adott csoport megsértése – kivált, ha a csoporthoz tartozás érzése kiemelkedően erős [...] – átsugározhat annak tagjaira, a gyűlölködés sérti az így közvetve megcélzott személyek méltóságát.”²⁰

Elvben természetesen elképzelhető, hogy létezik olyan érvelés, amely megalapozza: a Delfin megjelent kommentek megfelelnek a fenti leírásoknak, illetve logikusan illeszkednek az EJEB által korábban gyűlöletbeszédnek minősített közlések sorába. De az egészen biztos, hogy ez nem magától értetődik. A Strasbourg által korábban gyűlöletbeszédnek minősített közlések mindegyikére igaz, hogy etnikai, vallási, szexuális kisebbségek általános kirekesztésére, sok esetben az ellenük való erőszakos fellépésre hívtak fel, identitásuk alapjaként felfogott tulajdonságaikra hivatkozva támadták őket, vagy éppen az identitásukat vonták kétségbe. Nyilván vizsgálható, hogy az egyes Delfi-kommentekben az egy konkrét személy ellen irányuló vad indulat és a

²⁰ KOLTAY András: A gyűlöletbeszéd korlátozása a magyar jogrendszerben. In: KOLTAY András (szerk.): *A gyűlöletbeszéd korlátozása Magyarországon*. Budapest, CompLex, 2013. 24.

fröcsögő antiszemita sztereotípiák alátámaszthatják-e e szövegek besorolását az EJEB korábbi gyakorlata által körülírt halmazba, de érvelés nélkül nem cáfolható a különvélemény szerzőinek állítása, miszerint a kommentekben „nem egy szélsőséges csoport harci felhívásáról van szó” (GCDO 14.). Nem áll szemben semmi a különvélemény azon megállapításával sem, hogy az érintett kommentek között biztosan van olyan, amely nem meríti ki az EJEB által korábban kidolgozott mércét, amelynek alapján meghatározható, hogy mi minősül az Egyezmény által nem védett, erőszakra szólító beszédnek (GCDO 12., 10 j.).²¹ Az EJEB korábbi gyakorlata eminensen azokat a közléseket tekintette gyűlöletbeszédnek, amelyek „célja a faji, vallási, etnikai vagy nemzeti hovatartozás alapján való gyűlölet terjesztése”.²² Ebben a felfogásban a kulcsmomentum nem az adott szólás egyént (az egyén emberi méltóságát) sértő jellege, hanem a csoport ki-
rekesztésére való törekvés demokráciaellenessége (illetve Egyezmény-ellenessége).

4. A tömeges szólás európai jövője

A kifejezés szabadságához való jog és a személyiségi jogok kiegyensúlyozásának problematikáját illetően egyebekben nyilvánvalóan igen különböző álláspontokat képviselő bírák, Zupančič az egyik, Sajó és Cocoria a másik oldalon, egyvalamit hasonlóan láttak: azt, hogy az ítélet jelentős elmozdulás volt az EJEB korábbi gyakorlatától. A különvélemény végén olvasható függelék szerint a két bíró bízott abban, hogy az ítélet nem „az elnémítás új korszakának kezdetét (vagy megerősítését vagy felgyorsítását) jelenti, és nem fogja korlátozni az új média demokráciafejlesztő lehetőségeit”. Zupančič bírój pedig abban reménykedett, hogy az EJEB a személyiségi jogok általa tételezett diszkriminálásának éveitől igenis nagyobb teret enged majd a károsnak tekintett közlések elnémításának.

A Nagykamara érvelésének fontos pillére, hogy a helyi ítélet egy igen szélesnek felfogott mérlegelési jogkör kontextusában értékelendő. Mint a különvélemény és a párhuzamos indoklások önmagukban élesen jelzik, ezzel a bizonyos értelemben puhának tekinthető megközelítéssel a szólásszabadság és a személyiségjog-védelem szemszögéből is komoly elégedetlenséget váltott ki a Nagykamara. Természetesen egyáltalán nem példa nélkül való, mégis feltűnő, hogy nemcsak az ügyet, hanem a végül megszületett többségi ítéletet is mennyire eltérően ítélték meg maguk a strasbourgi bírák. Súlyos kifogások érték egyfelől azt, hogy a testület az Egyezmény alapján egyáltalán megengedhetőnek tartotta ezt a felelősségi modellt, másfelől azt, hogy nem foglalt állást sokkal határozottabban annak az Egyezményből következőként bemutatott, kötelező érvényesítendőssége mellett. A bírák azt illetően is igen eltérő álláspontokat fogalmaztak meg, hogy ez az ítélet mennyiben lesz majd a továbbiakban a terület viszonyainak alakítója. Sajó és Cocoria bírók úgy vélték, hogy az ítéletnek súlyos következményei lesznek az internetes szólásszabadság európai viszonyaira, a négyesrészös párhuzamos indoklás viszont azt írta: nem sikerült a későbbiekben precedensként szolgálható elvekkel megalapozni a döntést.

²¹ Vö. SZIGETI Tamás – SIMON Éva: A hozzászólás szabadsága: A közvetítő szolgáltatói felelősség aktuális kérdéseiről. *Fundamentum*, 2016/2–4., 114.

²² Michel ROSENFELD: Hate Speech in Constitutional Jurisprudence: A Comparative Analysis. 24 *Cardozo Law Review* (2003) 1523.

A testület hangsúlyozta, hogy az érintett kommenteket gyűlöletbeszédnek tekinti, és ezen az alapon mérlegelt, de nem mondta ki, hogy más minősítésű, „egyszerűen” személyiségi jogot sértő kommentek esetében ne lenne alkalmazható ugyanez a felelősségi modell – ahogyan azt sem, hogy a gyűlöletbeszédet megvalósító kommentekre mindenképpen ezt kell alkalmazni. (A párhuzamos indoklásokban egyáltalán nem kapott hangsúlyt az, hogy az érintett kommentek a többségi határozat szerint gyűlöletbeszédnek tekintendők, és hogy az ügy értékelése ezen a tényezőkön alapul. Mindkét párhuzamos indoklásból világosan kivehető, hogy a szerzők általában a személyiségi jogok védelmére vonatkoztatják a döntést.) A Nagykamara rögzítette, hogy ítélete nem vonatkozik más típusú internetes fórumokra – de ez nem azonos azzal, hogy más típusú internetes fórumokra nézve kimondta volna, hogy mindenképpen Egyezmény-ellenes lenne a felelősség hasonló megállapítása.

A 2010-es évek második felében számos európai országban és az Európai Unió szintjén is tovább zajlottak a tömeges internetes szólás jelenségeiről szóló közéleti, politikai, jogi viták, és ezek fókuszába egyre inkább azok a „más fórumok” kerültek, amelyeket az EJEB Nagykamarája kifejezetten kivett ítélete hatóköre alól. A felhasználói kifejezés lehetőségét megteremtő különböző platformok – hírportálok az egyik, közösségi oldalak, videómegosztók a másik oldalon – közötti, mint igazolni igyekeztem, eleve önkényes megkülönböztetés nem szilárdult meg. A hatalmasra nőtt „más fórumokat” a szavak szintjén továbbra sem tekinti kiadónak a közpolitika és a jogalkotás, de az évtized végének szabályozási törekvései a Delfi-ítélet érvrendszerét visszahangozzák. Ilyen a Facebookot és a Google-t is a gyűlöletbeszéd és más, károsnak tekintett tartalmak elleni fellépésre kötelező, a platformok üzleti működésére hivatkozó német NetzDG²³ vagy – a „szerkesztés” helyett – a felhasználói tartalmak „rendszerzésének” felelősséget megalapozó fogalmával operáló AVMSD-módosítás is.²⁴ Az évtized végére az egyéni jogok (jó hírnév stb.) védelme helyett egyre inkább a társadalmi érdekre (gyűlöletbeszéd stb.) alapozó értelmezések váltak uralkodóvá az internetes szólás vélt és valós problémáinak kezeléséről alkotott elképzelésekben. Ezzel összefüggésben a különböző közvetítő, avagy platformszolgáltatókra újabb és újabb, a felhasználók által feltöltött tartalmak jogi-társadalmi indokú felügyeletét igénylő feladatok, kötelezettségek kezdtek hárulni. Európában a nemzeti és az uniós szintű jogalkalmazás és jogalkotás folyamatosan bontja le azt a – feltételes és mindig vitatott kiterjedésű – védettséget, amelyet a közvetítő szolgáltatók a felhasználói tartalmakért való felelősség elhárítására felhívhattak.²⁵

²³ Gesetz zur Verbesserung der Rechtsdurchsetzung in sozialen Netzwerken. L. POLYÁK Gábor: A Facebookon elkövetett jogsértésekért való felelősség. *Kriminológiai Közlemények*, 2018/78., 143–153.

²⁴ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1808 irányelve (2018. november 14.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 2010/13/EU irányelvnek (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv) a változó piaci körülményekre tekintettel való módosításáról. L. SORBÁN Kinga: A videómegosztó platformok európai szabályozásának aktuális kérdései. *Médiakutató*, 2018/1., 9–20.

²⁵ L. KOLTAY András: A *social media* platformok jogi státusa a szólásszabadság nézőpontjából. In *Medias Res*, 2019/1., 1–56.; ZÖDI Zsolt: *Platformok, robotok és a jog*. Budapest, Gondolat, 2018. 118–126., 155–158.